Salò,15 Aprile 1973

Mult stimate Domnule Garleanu,

Am primit scrisoarea din 25 Martie a.c.cu cele doua anexe şi mulţumesc calduros pentru lamuririle date.

Imi pare bine ca în modestul meu studiu "Identitatea unor nume patronimice la Italieni şi Aromani" aţi gasit şi lucruri interesante. Cum am menţionat în lamuririle date,este o treaba de profan menita numai sa semnaleze aceste coincidenţe,cu cateva observaţii marginale. Bine aţi facut ca aţi aşternut pe hartie ceva "Din anii de lupta" a lui Cola al NICEA.El estè originar din Veria;afm a fost foarte bun prieten cu raposatul meu tata şi au luptat împreuna pentru cauza naţionala a Romanilor în Macedonia.Dupa ocuparea Macedoniei de catre Greci,se refugiasera în Tara.(1913).Aci s'au inrolat ca volontari formand un batalion de Aromani.Tatal meu s 'a reintors in Macedonia iar în 1931,a emigrat cu familia în Tara,stabilandu-se la Bazargic, unde era stabilit şi Cola al Nicea.Aci,l'am cunoscut foarte bine. Adesea ne povestea din "Viaţa lui de Comit".Cunoştea bine evenimentele politice din acea epoca,fiindca pe langa faptul ca le-a trait el avea pasiunea de a citi urmari şi citi tot ce s'a scris în aceasta privinţa.Colectase multe carţi in biblioteca sa.Nu ştiu daca a salvat-o dupa evenimentele care s'au succedat.In ultimii ani,aflasem ca a încercat sa-şi publice memoriile în legatura cu luptele naţionale din Macedonia.In ele pomenea şi de bunicul meu,protopopul Papanace care în anul 1906,a fost asasinat de "Antarţi"(comitagii)greci in mijlocul oraşului Veria(piaţa centrala),pe cand mergea sa faca slujba la biserica romaneasca.In memorile sale pomenea şi despre acest eveniment.Numele însa fiind considerat de"tovaraşi" ca suversiv,i s'a sugerat,dupa cate am aflat,sa elimene aceste pasagii.Dar tot memoriile n'au aparut.Ar fi un mare neajuns daca s'ar pierde,fiindca dintre haiducii noştri,mi se pare ca era singurul,care îşi punea şi problema scrisului.Verificarile facute în Jugoslavia le complecteaza bine.

Am gasit foarte interesanta şi "Intalnirea cu cartea romaneasca." Limba-i pitoreasca şi genuina.Presupun ca este vorbita în Valea Timocului.Dar fiindca àcolo,peste Romanii bastinaşi,s'au aşezat şi Romani din diferite regiuni din Nordul Dunarii,n'aş putea sa apreciez care idiom dintre aceştea predomina.Vad ca se uzeaza şi diminutivul Cola de la Nicola,ca şi la Aromani.Bulgarii din Macedonia spun Cole.

In ceeace priveşte localitatea Bithuki din Albania: n'am fost prin acele părţiPentru documentare redau mai jos ceva din cele ce a scris ConstantinN.Burileanu în cartea sa "Dela Romanii din Albania"(Bucureşti 1906)

"Biteuchi a fost în timpurile vechi destul de mare,căci cum se spune,numără 12.000 de locuitori,şi avea 14 biserici.Ruinile ce se văd pana azi la Biteuchi arată în deajuns că această comună odată romanească,a fost unul din marile centre ale Romanilor din această regiune munteasă.Tradiţiunea spune că ea a fost distrusă de Selman Dalip,bandit din Radoviţea-şi apoi de către Curd-Paşa.Actuala comună Biteuchi se compune din două mahalale locuite în majoritate de albanezi,care sunt mai toţi grecomani.Romaniisunt în număr de 30 de familii,mai toţi în mahalaua dreaptă cum se intră în comună.Ei sunt de origină fărşerătească,stabiliţi aci acum vreo 80 de ani.Sunt toţi buni romani,afară de patru familii pe care le a convertit Archereul grec la elinism......Romanii din Biteuchi sunt chiaburi şi au proprietăţile lor pe care le muncesc ei.Casele sunt de piatră,şi la fel ca ale Albanezilor.Romanii se îmbracă Albanizeşte,ca toţi romanii stabili din această regiune munteasă."(pag.78)

Nu ştiu precis în ce an s'a născut şi trait Naum Veqilhargi spre a putea aprecia dacă ar fi din epoca cand Biteuchi era în splendoare o comună pur romanească,sau mai tarziu,după decăderea acestei aşezări romaneşti jefuită şi distrusă ca şi atatea alte localităţi romaneşti din Albania în frunte cu Moscopolea.Actuali Albanezi ca şi Romanii fărşeroţi s'au aşezat aci,presupun,cand Biteuchi era deja în ruină aşa cum s'a întamplat şi la Moscopole,etc.Deasemenea faptul că familia Darvari care era în mod incontestabil de origine Aromanească,a avut ca epistat o rudă de a lui Veqilhargi(Vechil înseamnă tot epistat), poate constitui un indiciu.Stiu de pildă că la schitul Darvari din Bucureşti,pe cand eram student la Bucureşti era ca Ieromonah un Aroman din Vlaho-Clisura pe nume Ciumandra.Mi se pare că era în tradiţie dacă nu chiar o dispoziţie testamentară(!) să se dea preferinţă compatrioţilor pentru această funcţiune.Trebuie cercetat.

In altă ordine de idei:am citit în "Revue des Études Sud-Est Européennes",note semnate de Serban Papacostea.O fi tot vre un copil de al lui Victor Papacostea?

Imi pare bine că Haiduli depune interes pentru problemeleAromaneşti Nu l'am cunoscut fiindcă el este mult mai tanăr ca mine.Am cunoscut în schimb pe tatăl său şi un frate de al lui,acum stabilit în germania cu care am copilarit la Verria(Macedonia) .Am impresia că influenţa lui treburile actualului regim nu este de natură de a cotracara influenţa criptofanarioţilor exercitată prin diverşi Kondurakis,Kamarianos etc.E bine însă că-şi face datoria cat poate.

Mi-a scris mai demult Prof.V.Mihailescu că a găsit la anticar cartea lui Duşan Popovici într'o ediţie în limba sarbă(Despăre Çinçari" Ar fi cel puţin de 2 ori mai voluminoasă de cea tradusă de Constante în limba romană.Presupun că o cunoaşteţi.Conţine alte elemente despre "Tinţari" decat ceeace a tradus Constante?

După cate ştiu eu,în limba greacă s'a scris mult despre Iordache în legătură cu rolul lui marcant ce'a avut în timpul răscoalei Sarbilor(1808-1813).Acest fapt a fost scos în evidenţă şi cu ocazia comemorări revoluţiei din 1821.

Cantecul al lui Cola al Nicea l'am reprodus în "Mica Antologie" Aromanească"pe care a publicato "Biblioteca Romană din Freiburg in 1952 (pag.158),cu un studiu introductiv.Acolo este şi un cantec despre prinderea şi spanzurarea Capitanului grec AGRA,dar într'o altă versiune.

Cu multe urări de bine şi încă odată,cal de mulţumiri.

Anexe: Cantecul al Cola al Nicea — Const. Papacostea